

Návrh výzkumné potřeby státní správy pro zadání veřejné zakázky na projekt z programu veřejných zakázek ve výzkumu, experimentálním vývoji a inovacích pro potřeby státní správy „BETA“

Předkladatel - garant výzkumné potřeby

Ministerstvo práce a sociálních věcí

Adresa:

Na poříčním právu 1/
128 01 Praha 2

Kontaktní osoba:

Ing. Martina Jeníčková

Telefon:

221 923 587

Fax:

E-mail: martina.jenickova@mpsv.cz

Odborný gestor projektu

Adresa:

Na poříčním právu 1/
128 01 Praha 2

Kontaktní osoba:

Mgr. Klára Trubačová

Telefon:

221 923 479

Fax:

221 922 438

E-mail: klara.trubacova@mpsv.cz

Výzkumná potřeba

1) Název projektu:

VÝVOJ DĚTÍ V NÁHRADNÍM VÝCHOVNÉM PROSTŘEDÍ

2) Stručný popis výzkumné potřeby, která se má řešit:

Navrhovaný projekt přímo řeší prioritní výzkumnou potřebu Ministerstva práce a sociálních věcí výzkumné priority Národní strategie ochrany práv a dětí a navazujícího akčního plánu na období let 2012 - 2015, a to především v souvislosti s omezováním podílu institucionální výchovné péče a posilování pěstounské péče, zvl. na dobu přechodnou, v tomto systému. V této souvislosti je zapotřebí jasně prostudovat a analyzovat vliv náhradních forem výchovy na vývoj dětí. Tyto poznatky poskytnou jednak zásadní odbornou podporu realizovaným legislativním změnám a dále poskytnou zásadní informace pro nastavení systému náhradní výchovné péče tak, aby plně reagoval na potřeby ohrožených dětí vychovávaných mimo rodinu. Dosavadní realizované studie přinesly pouze dílčí informace o neuspokojivém stavu dětí v institucionální péči. Chybí však jasné informace a zjištění, které konkrétní faktory jsou příčinou tohoto stavu, jak je hodnotit a jak jim předcházet.

3) Kategorie činnosti:

Aplikovaný výzkum

4) Vazba na hlavní cíl programu BETA:

Navrhovaný projekt povede k získání nových poznatků, které poskytnou zcela zásadní odbornou podporu realizovaným změnám v oblasti náhradní výchovné a rodinné péče o ohrožené děti. Analýzou a popsáním specifických potřeb ohrožených dětí v tomto systému tak zvýší udržitelnost a prosaditelnost této péče a zároveň významně přispěje k inovativnosti a zvýšení kvality. Analýza potřeb dětí i navržených možných změn v systému jejich plnění je základním předpokladem pro vznik účinného a efektivního systému péče o hrožené děti. Navrhovaný projekt poskytuje též odborný podklad pro tvorbu a formulaci další strategie a národní politiky v oblasti péče o ohrožené děti. Projekt přinese rovněž formulaci metod a metodik, které umožní vyhodnocování efektivity různých forem náhradní výchovné o děti, což umožní především efektivní zpětnou vazbu k aktuálním formám péče o děti. Rovněž poskytne podklady pro budoucí směřování politiky v oblasti sociálně právní ochrany v rámci zkvalitnění výkonu státní správy a efektivní alokace veřejných prostředků.

Konkrétně budou výstupy projektu využity při naplňování následujících opatření Národní strategie ochrany práv dětí a navazujících akčních plánů:

- Vznik a rozvoj systému zjišťování a vyhodnocování potřeb dětí a jejich rodin na několika úrovních (terénní formou, ambulantní, pobytovou), včetně zjišťování potřeb dětí se zdravotním postižením, ze znevýhodněného sociálního prostředí nebo umístěných v náhradních typech péče.
- Rozvoj náhradní rodinné péče včetně specializace části pěstounů na péči o děti se specifickými potřebami, zdravotním či mentálním znevýhodněním, rozvoj pěstounské péče na přechodnou dobu
- Optimalizace personálního zajištění a struktury činnosti orgánů sociálně-právní ochrany dětmi a rodinami založené na čtyřech procesech: hodnocení, plánování, intervence (zásah) a revize (přezkoumání), tak aby každý z těchto procesů byl proveden efektivně a vedl ke zlepšení situace dětí. Změna postavení orgánů sociálně-právních ochrany v orgán koordinující mezioborovou spolupráci a využívající k ochraně dětí síť služeb a odborných a komunitních zdrojů.
- Zavedení speciálních přístupů a systémových opatření při péči o děti, které jsou ve zvýšené míře ohroženy sociálně patologickými jevy.
- Přijetí komplexní právní úpravy, která zahrne nastavení základních principů práce systému, mechanismy podpory rodin, systém náhradní rodinné péče, činnost veřejné správy v oblasti ochrany práv dětí a pravidla činnosti poskytovatelů služeb pro děti a rodiny („Zákon o podpoře rodin, náhradní rodinné péče a systému ochrany práv dětí“ a novely dalších souvisejících zákonů).
- Implementace nové právní normy na základě zpracovaného implementačního schématu (metodiky, pracovní postupy, systém vzdělávání atd.)

5) Vazba na jeden ze specifických cílů programu BETA:

Navrhovaná výzkumná potřeba je v přímé návaznosti na specifický cíl Ministerstva práce o sociálních věcí programu BETA: *Zvyšovat efektivnost sociálního systému včetně výplaty sociálních dávek a objektivizovat potřeby osob odkázaných na pomoc společnosti i s cílem zabránit jejich sociální exkluzi.*

Popsání a analýza vlivu náhradních forem výchovy na vývoj dětí prostřednictvím longitudinálního výzkumného projektu umožní zvýšit efektivitu systému náhradní výchovné

péče, a to jak v systémovém smyslu, tak ve smyslu efektivity naplňování potřeb dětí, které nemohou být vychovávány ve vlastní rodině a jsou tak odkázané na pomoc společnosti. Výsledky projektu poskytnou též zcela zásadní poznatky pro to, jakým způsobem předejít sociální exkluzi dětí vychovávaných mimo vlastní rodinu.

6) Cíl(e) projektu:

Cíle projektu lze definovat na úrovni poznatků, metodik a postupů a inovací v oblasti náhradní výchovné péče. Jedná se o tyto cíle:

1. Detailně popsat a analyzovat vliv náhradních forem péče na vývoj dětí na reprezentativním vzorku dětí s důrazem na přímé kauzální souvislosti. Tohoto cíle musí být dosaženo prostřednictvím longitudinálního výzkumného projektu, který bude hodnotit vývoj dětí minimálně ve dvou základních časových intervalech s minimálním časovým odstupem jednoho roku.
2. Identifikovat pozitivní a negativní faktory, které zásadním způsobem vývoj dětí v náhradních formách péče působí na jejich vývoj.
3. Na základě získaných poznatků navrhnout metodiky a postupy hodnocení vývoje dítěte v náhradním výchovném prostředí.
4. Na základě získaných poznatků navrhnout metodiky a postupy hodnocení efektivity konkrétních postupů a programů náhradní výchovné péče.
5. Na základě získaných poznatků navrhnout inovace ve stávajícím systému náhradní výchovné péče.
6. Na základě získaných poznatků navrhnout další strategii v oblasti péče o děti, které nemohou vyrůstat v původní rodině včetně opatření legislativní i nelegislativní povahy.

7) Potřeba projektu:

Vysoká potřeba projektu je vyvolána několika faktory. V souvislosti s realizovanými změnami v oblasti sociálně právní ochrany dětí je bezpodmínečně nutné získat nové poznatky o vlivu náhradní forem péče o děti, které nemohou vyrůstat v původní rodině. A to jednak pro prosaditelnost a dlouhodobou udržitelnost zaváděných legislativních změn a jednak pro nastavení systému náhradní péče tak, aby efektivním a hospodárným způsobem reagoval na reálné potřeby dětí v tomto systému. Potřeba řešení výzkumné potřeby také vyplývá i z dlouhodobé kritiky systému péče o děti, které nemohou vyrůstat v původní rodině ze strany řady mezinárodních institucí.

Podle všech dosavadních analýz (např. *Analýza legislativy, řízení a financování systému péče o ohrožené děti*, *Výzkumný stav práce o sociálních věcí v.v.i., 2010*; *Analýza současného stavu v oblasti terénní činnosti orgánů sociálně právní ochrany dětí a stanovení optimálních podmínek výkonu sociálně-právní ochrany dětí ve vazbě na počet klientů*, *Výzkumný stav práce a sociálních věcí v.v.i., 2009*; *Hodnocení systému péče o ohrožené děti*, *Ministerstvo vnitra ČR 2007*) současný systém péče o ohrožené děti v České republice nezajišťuje důslednou ochranu práv dětí. Není kladen dostatečný důraz na zajištění vývoje dítěte v jeho přirozeném prostředí nebo náhradním rodinném prostředí v případech, kdy dítě nemůže být dočasně nebo trvale vychováno ve své rodině.

Neexistuje dostatečná síť služeb pro práci s rodinami a nejsou stanovena přesná kritéria umístění dítěte do ústavní péče. Důsledkem je vysoký počet dětí umístěných v institucionální

výchově. V systému panuje značná rezortní roztržštěnost, část služeb pro ohrožené děti a rodiny je v gesci Ministerstva práce a sociálních věcí, pobytová zařízení spadají do oblasti školství a zdravotnictví. Jejich zřizovateli jsou ministerstva a kraje. Tento stav neumožňuje efektivní řízení a kontrolu hospodárnosti vynakládaných prostředků. Nejsou stanoveny standardy kvality péče, neexistují metodiky, které by sjednocovaly pracovní postupy a garantovaly kvalitní a efektivní ochranu všech dětí. V rámci jednoho typu zařízení či jednoho typu úřadu se setkáváme s naprosto rozdílnými přístupy založenými na intuitivních řešeních. Z tohoto důvodu jsou dlouhodobě neřešeny případy dětí, které jsou významně ohroženy.

Podle analýzy Ministerstva vnitra mapující osudy dětí, které prošly institucionální výchovou během let 1995-2004, se z těchto 17 454 dětí se dopustilo 8866 dětí trestné činnosti po odchodu z institucionální péče, tj. 51 %. Do jednoho roku po odchodu spáchalo trestný čin 1681 dětí, tj. 10% z celkového počtu. Ústavní péče přitom představuje nejnákladnější typ služby.

V současné době činí objem finančních prostředků směřovaných ze státního rozpočtu do oblasti péče o hrožené děti cca 6,5 Kč mld. ročně. Tyto výdaje mají nevyhovující strukturu. Podíl výdajů veřejných rozpočtů na opatření v oblasti prevence, podporu služeb pro rodiny a sociální práci v rodinách činí necelých 10% (0,6 mld. Kč ročně). Většina prostředků je tak vynakládána na řešení důsledků dlouhodobě neřešených problémů, na náhradní, na náhradní formy péče, především ústavní (53,9 %).

Orgány sociálně-právní ochrany dětí jsou, podle stávající právní úpravy, krajské úřady, obecní úřady s rozšířenou působností, obecní úřady, Ministerstvo práce a sociálních věcí a Úřad pro mezinárodně právní ochranu dětí. Hlavní těžiště práce spočívá na orgánech sociálně-právní ochrany na úrovni obecních úřadů obcí s rozšířenou působností (244 obcí a městských částí, celkem 1 818 pracovníků). Činnost těchto orgánů sociálně-právní ochrany dětí je v současné době charakterizována nejednotným přístupem a postupy při řešení případů a obtížnou možností přezkumu těchto postupů.

Z těchto důvodů je nutno vytvořit objektivní metody, které by jasným způsobem umožňovaly hodnotit vliv náhradních forem výchovy na konkrétní dítě, a metody, které by hodnotily efektivitu konkrétních programů a forem péče o tyto děti. Je nutné zdůraznit, že takové metody v České republice zcela chybí a jsou podmínkou pro realizaci efektivního a hospodárného systému péče o děti, které nemohou vyrůstat v původní rodině.

8) Požadované výsledky a předpokládané výstupy projektu:

Požadované výsledky a předpokládané výstupy jsou v přímé souvislosti s požadovanými cíli projektu.

1. Detailní analýza vlivu náhradních forem péče na vývoj dětí na reprezentativním vzorku dětí s důrazem na přímé kauzální souvislosti založená na longitudinálním projektu.
2. Identifikace pozitivních a negativních faktorů, které zásadním způsobem vývoj dětí v náhradních formách péče působí na jejich vývoj.
3. Formulace a návrh další strategie v oblasti péče o děti, které nemohou vyrůstat v původní rodině. **H:** (výsledky promítnuté do právních předpisů a norem, výsledky promítnuté do směrnic a předpisů nelegislativní povahy závazných v rámci kompetence příslušného

poskytovatele, výsledky promítnuté do schválených strategických a koncepčních dokumentů VaVaI orgánů státní nebo veřejné)

4. Metodika a postupy hodnocení vývoje dítěte v náhradním výchovném prostředí. **N-certifikovaná metodika**

5. Metodika a postupy hodnocení efektivit konkrétních postupů a programů náhradní výchovné péče. **N – certifikovaná metodika**

9) Způsob využití výsledků v praxi:

Výstupy projektu poskytnou základní podklady pro realizaci moderního a inovativního přístupu v oblasti péče o děti, které nemohou vyrůstat v původní rodině. Výstupy budou použity na úrovni formulace národní strategie v dané oblasti, k návrhu úprav související legislativy, jejich prosaditelnosti a udržitelnosti.

Výsledky na úrovni metodiky budou poté přímo implementovány o praxe výkonu sociálně právní ochrany, kde budou sloužit v oblasti individuálního hodnocení dítěte v náhradní výchovné péči i v oblasti sledování vlivu a efektivit konkrétních programů v této oblasti. Výstupy projektu budou tak zcela zásadní, a to v nejširším kontextu sociálně právní ochrany dětí.

10) Očekávaný přínos projektu:

Hlavní přínos projektu lze spatřovat na dvou základních rovinách. Jednak na rovině poznatkové, kdy projekt jasným způsobem odpoví na otázku vlivu náhradních forem péče na vývoj dítěte. Tento přínos výrazným způsobem podpoří současné reformní úsilí v oblasti sociálně právní ochrany dětí a péče o děti, které nemohou vyrůstat ve své původní rodině. Zároveň přinese poznatky, které umožní tento systém nastavit tak, aby plnil reálné potřeby dětí a minimalizoval případné negativní vlivy či dokonce sociální exkluzi.

Na rovině metodické přinese pro realizaci daného systému zcela nezbytné metodiky, které v této oblasti zcela chybí. Metodiky umožní hodnotit vliv dané formy náhradní péče na konkrétní dítě, což umožní tvorbu individualizovaných plánů ochrany a rozvoje dítěte. Návazné metodiky umožní hodnotit konkrétní programy a formy péče, což je nezbytné pro zajištění hospodárnosti a efektivit daného systému. Je nutné zdůraznit, že takové metodiky doposud v praxi zcela chybí, což vede ke stavu, kdy nelze objektivně hodnotit efektivitu realizovaných opatření a programů, ani otázku, zda a jak jsou pro dítě vhodné.

11) Uživatel výsledků, další uživatelé výsledků:

Uživatelem výsledku bude jednak Ministerstvo práce a sociálních věcí, dále pak veškeré instituce a pověřené osoby v oblasti sociálně právní ochrany dětí. Veškeré instituce, organizace a odborníci v oblasti náhradní výchovné a rodinné péče.

12) Předpokládaná doba řešení projektu:

Předpokládaná doba řešení projektu vychází z nutnosti longitudinálního výzkumného projektu, který umožní hodnotit kauzalitu ve studované oblasti. Předpokládaná doba řešení projektu 2013 - 2015, tedy 36 měsíců.

13) Předpokládaná cena:

2,5 - 3 mil. Kč

14) Doplnující informace:

Vysoká potřebnost daného projektu je podpořena nálezy předchozí studie realizované Ministerstvem práce a sociálních věcí „Vývoj dítěte a jejich potřeb v náhradní rodinné a výchovné péči v kontextu současného společenského vývoje. Dílčími cíli projektu bude mapování osobnostních charakteristik „náhradních“ rodičů, náhradních rodin a výchovných postupů“ – ZVZ 237 z roku 2010.

Tato studie přinesla alarmující informaci o specifických rozdílech dětí v různých formách náhradní výchovné a rodinné péče a jednoznačně tak vyvolala potřebu zjistit, do jaké míry se na daných rozdílech podílí přímo daná forma péče. Studie též přinesla informaci o absenci jakýchkoliv standardizovaných postupů a metodik v této oblasti.

Jedná se o nově předkládanou výzkumnou potřebu, která částečně navazuje na dříve řešenou problematiku.

Problematika je v gesci odboru rodiny a dávkových systémů.

Není žádáno o financování a podporu z jiných zdrojů.

Uchazeči, kteří jsou schopni výzkumnou potřebu řešit:

- Psychiatrická klinika 1. LF UK a VFN
- Pediatriká klinika 1. LF UK a VFN
- Ústav lékařské biologie a genetiky 2 LF UK
- Dětská psychiatrická klinika 2. LF UK

Datum: .....

.....
Jméno a podpis
kontaktní osoby předkladatele

.....
Jméno a podpis
odpovědné osoby předkladatele